

Posudek na diplomovou práci

Markéta Rubešová

PREZENTACE OSMANSKÉHO STÁTU A SPOLEČNOSTI V RABÍNSKÉ LITERATUŘE 16.-18. STOLETÍ

Při volbě tématu předložené diplomní práce autorka spojila svůj dvojitý zájem v oblasti židovských dějin: o historii židovské menšiny ve východním Středomoří a o způsob, jakým historicko-spoločenské podmínky života této menšiny reflektuje rabínská literatura.

Už kompoziční rozvržení práce svědčí o tom, jak hluboko diplomantka pronikla do studované problematiky. Jednotlivé části práce – 1. metodologický úvod s vymezením tématu a charakteristikou použitých pramenů, 2. zhodnocení historicko-spoločenské a právní situace židovského obyvatelstva v Osmanské říši dané doby a představení autora hlavního zvoleného pramene, 3. reflexe osmanského státního systému a společnosti ve vybraném titulu z responsivní literatury – mají logickou návaznost, kterou kapitoly a subkapitoly striktně sledují, aby v závěru dospěly k zodpovězení otázek položených v úvodu. Metodologická a interpretační složka jsou zde spojeny a využity na skutečně vysoké úrovni.

Z hlediska židovských studií chci zdůraznit význam responsivní literatury jakožto historického pramene svého druhu. Přestože tato hodnota respons je známá už od doby *Wissenschaft des Judentums*, v evropských akademických kruzích se studijně příliš nevyužívají; důvodem je patrně náročnost těchto textů po stránce jazyka a stylu, přes konkrétnost sdělovaných faktů zkratkovitého a pro současného čtenáře obtížně dešifrovatelného. Už proto vysoce hodnotím, že diplomantka ve své práci představuje tyto dokumenty, které vznikaly z dobové potřeby a nezřídka se staly nadále platnou autoritou, a že svůj výklad založila na interpretaci jednoho z nich - Šu“T soluňského rabína Šmuele de Mediny. Diplomantka přitom osvědčila jak znalost zásad historické práce, tak vysokou jazykovou vybavenost, poněvadž (v diaspoře obecně platná skutečnost) v responsech se kromě rabínské hebrejštiny objevuje řada výrazů z místního jazyka či dialektů; v případě textů z osmanské doby je to turečtina a ladino či judeo-espaňol, někdy též italština a jidiš, závisle na různém kulturním původu členů židovských komunit.

O rozdílech právního, sociálního i ekonomického postavení evropských Židů (rozumí se v křesťanských státech) a *dhimmi* v muslimských zemích historická, event. judaistická literatura píše běžně jako o známé skutečnosti, ovšem prameny typu respons odhalují obvykle méně pojednávané detaily a nuance ve vzájemných vztazích židovské minority k ostatním etnickým, náboženským a sociálním vrstvám a skupinám obyvatelstva. Sbírká respons soluňského rabína Šmuele de Mediny, na jejímž základě autorka práce analyzuje typy komunikace mezi jednotlivými složkami osmanské společnosti, se po této stránce ukazuje jako velmi vhodně zvolený materiál, ať jde o kontakty s úředními autoritami a institucemi (dvorem, místní správou, vojenskými orgány různé úrovně, duchovními představiteli atd.), nebo o každodenní obchodní či společenské styky s obyvateli venkova a města. V průběhu analýzy, s výsledky shrnutými v závěru práce, vyplývají samozřejmě některé skutečnosti v diaspoře obecně platné, např. „stereotypní, pozitivní vztah k vládci“ (s. 134), který byl logickým důsledkem důvěry v panovníka jakožto ochránce (odhlédneme od mnoha případů, kdy panovník tuto důvěru zklamal). Na druhé straně míra akulturace, která jistě „závisela na

sociálním postavení jedince a skupiny“ (s. 136), ale přitom vyplývala z tolerantnějšího přístupu muslimského státu vůči jinověrcům, dosahovala vyššího stupně než je možné vystopovat v kulturních projevech židovských komunit např. střední Evropy. Pokud se týká užšího kontaktu Židů a příslušníků dalších náboženství (muslimové, křesťané) či etnik (Turci, Řekové), poskytují responsa Šmuele de Mediny detailnější a barvitější pohled na každodenní život a stávají se vedle nábožensko-právní autority také poutavou četbou.

Z výše uvedeného vyplývá, že k obsahu ani metodice diplomové práce Markéty Rubešové nemám zásadní připomínky. Několik následujících poznámek je spíš formálního rázu:

Na s.10 a 12 postrádám odkazy na díla N. Eliase a Braudela, jejichž teorie se zde uvádějí, a tito autoři nejsou zařazeni ani v bibliografii. Podobně není uveden odkaz na G. Scholema (s.13), jehož spis je v bibliografii obsažen.

Na s.75 by byl užitečný přesný odkaz v p. 103 a 104.

Na s.126 vypadla p. 185 vyznačená v textu.

Pokud jde o textovou přílohu s hebrejským originálem, měly by se uvést odkazy na ni v poznámkách, kde citovány příklady textu v překladu, např. s. 101, p. 145 – viz s. 152.

Závěr:

Zpracování tématu diplomové práce a jeho výsledky svědčí o odborných znalostech autorky, o jejím svědomitém přístupu i hlubokém zájmu o zvolené téma. Práce zcela splňuje daný úkol a svými závěry i formálními náležitostmi plně odpovídá požadavkům kladeným na diplomovou práci. Má podrobný obsah a resumé v češtině a angličtině, poznámkový aparát, bibliografii rozčleněnou na prameny a sekundární literaturu, autorka zařadila i rejstřík hebrejských, aramejských, tureckých a arabských termínů a obrazovou a textovou přílohu se seznamem zkratk užívaných v responsech.

Vzhledem k vysokým kvalitám diplomní práce Markéty Rubešové ji jednoznačně doporučuji k obhajobě a navrhuji hodnotit jako výbornou.

Poněvadž jde zároveň o práci ve sféře českých židovských studií do značné míry objevnou, doporučuji její publikaci, a to buď celé studie in extenso (např. v AUC, event. v jiné, i mimoakademické edici), nebo vybraných kapitol (v některém odborném periodiku nebo sborníku, např. Archiv Orientální).

V Praze dne 23. ledna 2007.

Doc.PhDr. Jiřina Šedínová, CSc.
Ústav Blízkého východu a Afriky FF UK